

EDEBİYAT KILAVUZLUĞUNDA SİNEMA YAPITLARININ BAŞLANGIÇ DÜZEYİ SONRASI YABANCI DİL ÖĞRETİMİNE KATKISI

**THE CONTRIBUTION OF MOVIES TO POST-BEGINNER LEVEL
FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN THE GUIDANCE OF LITERATURE**

Birkan Kargı

OMÜ Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Almanca Eğitimi ABD

bkargi@omu.edu.tr

Özet:

Kendi ortamından uzak yabancı dil öğretiminde metin çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır. Ancak günlük yaşamda karşılaşılan durumlara yönelik söyleşi metinleri öğrencilere dışarıda kullanım alanı olmamasından ötürü sıkıcı ve zor gelmektedir. Benzer olumsuzlukların giderilmesi için yaşam içerisindeki dilin zenginliklerini güzel kullanan yazarların yapıtlarından seçilmiş metinlerin yanı sıra bu metinlerin anlaşılmasını kolaylaştıracak konusal benzerlikleri olan ve dil kültür ilişkisini daha anlaşılır kılabilecek medya ürünlerinin, özellikle konulu filmlerin ders materyalleri olarak sınıfa getirilmesi önemli bir yol olarak görülmektedir. Dört temel dil becerilerinin geliştirilmesine doğrudan etkisi olan ve yoğun bir bilişselliği gerektiren bu uygulama istenilen amaca ulaşmakta temel yabancı dil öğrenimi sonrası daha etkili olabilir.

Abstract :

Analysing texts has an important place in teaching foreign language. However, since there is not enough opportunity to use the language outside the classroom, students find daily life conversational texts boring and difficult. In order to overcome such difficulties not only should texts be chosen from the work of writers who demonstrate the richness of language, but media products, especially movies, that facilitate the comprehension of such texts; have similar scenarios and which can make language-culture relationship more comprehensible should also be used as classroom materials. This process which has a direct impact on developing four language skills and which requires intensive consciousness can be more effective in reaching the desired aim after basic foreign language teaching.

Key words : Movie, language teaching, Galileo Galilei, material, Ulm 1592.

Anahtar Kelimeler: Film, Dil Öğretimi, Galileo Galilei, materyal, Ulm 1592.

GİRİŞ

Yabancı dil öğretiminde edebiyat ürünü olan metinler özellikle ilerleyen dil öğrenimi aşamalarında anlamlı öğrenmeyi kolaylaştıran etkili bir araç olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Dil öğretiminde davranışçı yaklaşıma göre belirlenen yaşama dair yapay durumları benimsetmeyi amaçlayan metinlerin içeriklerinin dar olması nedeniyle daha sonradan yerlerini bilişsel yaklaşımın kullanıldığı metinlere bırakmıştır. Ayrıca öğrenenin öğrenme istek ve kararlılığını sürekli kılmak ve hızlandırmak için görsel materyallerden de yararlanma gerekliliği medya yapıtlarının da dil öğretiminde önemini arttırmıştır. Medya yapıtlarının özellikle de filmlerin metinlerin yanında yabancı dil öğretiminde kullanılması hem öğreten hem de öğrenen açısından bilgiyi aktarma, saklama, hatırlamayı hızlandırma sentezleme gibi birçok etkinliğin yöntemler doğrultusunda sıkılmadan yapılabilmesini mümkün kılmıştır. Temel yabancı dil öğretimi sonrasındaki aşamalarında edebiyat yapıtlarından ve filmlerden seçilen materyallerin anılan etkinliklerin kullanılmasında, öğrenende merak uyandıran problem durumlarının daha anlaşılır olarak ortaya konulmasında ve tam öğrenmenin sağlanmasında birbirlerini destekleyici rolü vardır. Yabancı dil öğretiminde duymaya okumaya ve görmeye yönelik materyaller yabancı dünyayı sınıf içine taşıdıkları için öğrencinin yabancı olanı algılaması ve anlaması daha kolaylaşır. Aynı kapsamda bu çalışmanın amacı da B. Brecht in Galileo Galilei adlı draması ve Ulm 1592 (Der Schneider von Ulm) şiiri ile yönetmenliğini Mustafa Altıoklar'ın yaptığı İstanbul Kanatlarının Altında filminin aralarındaki konusal benzerlik nedeniyle bilişsel yaklaşımın desteği ile yabancı dil öğretiminde dil becerilerin etkin olarak kullanılmasını sağlamak, dil kültür ilişkisini anlaşılır kılmak, öğrenilenlerin daha kolaylaştırılması ve kalıcı hale getirilmesi için önermede bulunmaktadır. Zira edebiyat ve sinema yapıtlarının birbirlerini tamamlayacak şekilde

hazırlanması ve sunulması, kurmaca yoluyla gerçeklerin değil gerçeklere gönderme yapıldığının öğrencilere gösterilmesi, özdeşleşme yerine eleştirel ve çözümleyici bakış açılarının görsel, işitsel ve yazınsal unsurlarla kazandırılması istenilene ulaşmada önemli rol oynar.

Bu çalışmada edebiyat yapıtlarından doğrudan sinemaya yapılan uyarlamalar yerine dil kültür ilişkisini yakınlaştıran ve tematik etkileşimleri ve benzerlikleri olan yapıtlar tercih edilmiştir.

Yabancı dil öğretim yöntemleri öğrencinin bilişsel, duyusal ve devinişsel alanlarını harekete geçirmeyi amaçlar. Bilişsel alan zihinsel etkinliklerin baskın olduğu davranışların, duyusal alan öğrenilmiş duyguların biriktirildiği, devinişsel alan ise becerilerin kodlandığı alanlardır. Bu alanların aralarında sıkı bir işbirliği vardır. Gestalt Psikologlarının araştırmalarıyla başlayan bilişsel yaklaşım Piaget, Bruner Ausebel gibi kuramcılarının ve eğitimcilerin katkılarıyla gelişmiştir. Bilişsel öğrenmede öğrencinin yeni bilgiyi öğrenmesi için öğrenme işine etkin olarak katılması kendisine sunulan uyarıcılar yardımıyla anlamlı hale getirmesi ve uygun tepkiyi üretmesi gerekmektedir. Bruner'e göre bilişsel gelişimin temel amacı bireye dünyanın ve gerçeğin modelini farklı açılardan sunmaktır. Bu model bireyin dış uyarıcılarla etkileşim kurarak geçirdiği yaşantılar sonucu bilgilerin belleğe depolanmasıyla oluşur. Ausebel (1968)'e göre de anlamlı öğrenme bilgilerin geliştiği güzel bir araya gelerek rastgele birikmesiyle değil, yeni öğrenilen, kavramların zihinde yer alan önceden edinilmiş daha kapsayıcı, daha genel kavramların benzerleri ile bilinçli olarak belirli bir düzen içinde sıkı bir şekilde bağlanmasıyla oluşur. Bir diğer söylemle yeni bilgilerin daha önce zihinde var olan yakın ve benzer verilerle bağlantılı hale getirilmesidir (subsumtion). Sürecin ilk aşamasında öğrenende bütüncül düzeyin Shemanın (Barlett,1932) daha önceden var olup olmadığı araştırılmalı bulunmuyorsa öğreten tarafından hedefe yönelik olarak

oluşturulmalıdır. Barlett'e göre bir olgunun geçmiş zamanda yaşanan deneyimlerin ışığında yorumlanması gerekliliği bulunmaktadır (Cook,1994: 54). Çünkü öğrenen olguları algılamada anlayamadıklarını ancak geçmişteki benzer durumlarda yaşadıkları deneyim ışığında vargılara dönüştürebilmektedir (Barlett,1932: 4). Bu bağlamda yabancı dil öğretimine de konu bütünlüğü olan metin ve diğer materyallerin birlikte kullanılması daha önceden öğrenilenle yeni bilgi arasında kavram zincirinin oluşmasında ve metinle öğrenen arasında karşılıklı iletişimi sağlayan köprünün kurulmasında kolaylaştırıcı etkisi olur.

Kendi ortamından uzak yabancı dil öğretiminde metin çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır (Neuer,1984: 19). Ancak günlük yaşamda karşılaşılan durumlara yönelik söyleşi metinleri öğrencilere dışarıda kullanım alanı olmamasından ötürü yapay ve sıkıcı gelmektedir. Benzer olumsuzlukların giderilmesi için yaşam içerisindeki dilin zenginliklerini kullanan yazarların yapıtlarından seçilmiş metinlerin belirlenmesi ve temel becerilere yönelik tekniklerle sunulmasıdır. Bu düşünce yabancı dil öğretiminde bildirişimsel işlevsel yöntemi ve özgün metinlerin rolünün önemini tam olarak tanımlamaktadır.

Bildirişimsel yaklaşım bağlamında yabancı olanın anlaşılmasında özgün metinlerin işlevini daha anlamlı kılan, öğrenciyi öne çıkaran ve Ausabel'in de görüşünde betimlenen öğrencinin etkin bilgisini önemseyen alımlama estetiği olmuştur. Alımlama estetiği R. Escarpite , P. Satrenin oluşturduğu yapıtların toplum ilişkilerini irdeleyen 'yazın sosyolojisinden' R. Barthesin gösterge biliminden ve H.G.Gadamer'in geliştirdiği yazını yorumlamaya ve göstergeleri aynı zamanda anlamaya yönelik 'yorumbilim' (Herme-neutik) den etkilenmiştir. Yabancı dil öğrenme bir süreçtir ve yabancı kültür ile diyaloga girmek demektir. Kültürler arası etkileşimi yabancı dil öğreniminde temel alan bu görüş kişinin hem kendi kültürü ile hem de yabancı kültür ile diyaloga geçebilmesini önemser. Aynı bağlamda Ö.

Demircan da (1990) 'hiç kimse toplumsal, sosyal ve kültürel değerlerden soyutlanarak yabancı dil öğrenemez' diyerek dil kültür ilişkisinin yabancı dil öğreniminde ne denli önemli olduğuna atıfta bulunmuştur.

Yabancı metindeki kültürle karşılaşan öğrenci onu kendi ön bilgileri kendi deneyimleri yardımıyla kavramaya ve yorumlamaya çalışır, yeni değerlerle karşılaştırmalar yapar. Zira bilişsel gelişimin kaynağını 'kişisel psikolojik süreçten önce, insanlar ve kültürler arası etkileşim' oluşturur. L.Vygotsky (1979). Bu etkinlikler öğrenenin daha esnek düşünebilmesini ve dünyayı daha geniş açıdan değerlendirebilmesini sağlar. Öğrenci kendi kültüründen yola çıkarak yabancı dil aracılığı ile karşılaştığı yabancı kültüre sorarak, karşılaştırarak, ya da sorgulayarak düşünce üretir, bildirişim kurar. Bu çalışmanın amacı da yabancı dil öğretiminde kültürler arası bildirişimi (interkulturelle Kommunikation) sağlayabilecek materyaller doğrultusunda önermeler getirmektir. Gestalt ekolünden Max Wertheimer 'üretken düşünme' adlı yapıtında bir kişinin öğrenbilmesi için bilginin yapısını kavrayabilmesini gerekli görür. Bu amaca yönelik çabalardan birisi görsel öğrenme ortamının oluşturulmasıdır.

Yapılan çalışmalarda işitme duyusunun öğrenme sürecinde %10 görsel eğitimin ise %80 nin üzerinde rol oynadığı belirlenmiştir. Görsel eğitimden üç saat sonra verilen bilgilerin %70 kadarı hatırlanırken 3 gün sonra bu oran %10 ile %20 civarına düşmektedir. Interaktif bir eğitim uygulandığında ise bu oran 3 saat sonra %85, üç gün sonra ise %65 olarak bulunmuştur. Sonuç, işitildiğinde bilgiler tanıdık, görüldüğünde bildik ve yapıldığında ise kalıcı öğrenmeler (aktif) haline gelir. Öğretimde edebiyattan ve Sinemadan destekleyici materyal olarak yararlanmak görsel ve işitsel alanlardaki bu verilere ulaşmada en belirgin yol olarak görünmektedir.

Yabancı dil öğretiminde edebi metinler ile çalışmak ve istenen amaca

uygun hedeflere ulaşmak örneğin öğrencinin dil düzeyi, edebiyat bilgisi gibi bazı ön hazırlıkları gerekli kılar. Edebiyat günlük yaşamın olumsuzluklarıyla arzulanan yaşam arasındaki uyumsuzlukları, zaman ve toplumsal koşullarla bir hesaplaşmayı içerisinde taşıdığından anlaşılabilirliği için kültür araştırmaları ve ülke bilgisine de ihtiyaç duyulur (Salihoğlu, 1994: 25). İyi anlaşılabilirliği ve dil öğretiminde istendik hedeflere ulaşılabilirliği için metin ile kültür, kültürle metin arasında yeterli ilişki kurulmalıdır. Aksi takdirde bir düşüntüden öteye gidemez.

Germanistik ve buna bağlı olarak yabancı dil öğretimi sadece yazı diline bağlı kalmayarak görselliğin ön plana çıktığı kitle iletişim araçlarını da dikkate almakta ve metin incelemenin yanı sıra gelişen medyalar arası iletişim (Intermedialisierung) den de etkilenmektedir. Bu yönelim edebiyat aracılığı ile dil öğreniminin geliştirilmesinde okumanın yanı sıra medya içinden seçilmiş filmlerin yardımcı materyal olarak kullanılmasıyla görsel ve işitsel yollardan da yararlanılarak daha etkili bir yabancı dil öğretimini olanaklı kılmıştır. Belirli filmler sınıf ortamına taşınarak öğrencilerin hayal gücüne yardımcı olunabilir, yazıyla betimlenen nesnelere eylemler ve davranışlar somut olarak canlandırılabilir. Hedef dilin sosyal ve kültürel yaşamı farklı açılardan değerlendirilir, düşünceler görünür bir şekilde dönüştürülerek öğrenmenin yaşantı ürünü haline gelmesi içselleşmesi daha kolaylaşır ve kalıcı öğrenme sağlanmış olur. Edinimler zihinsel yaşamdan somut yaşama dönüşür.

Medya Edebiyat ilişkisi

Medyanın, özellikle sinemanın günümüz dünyasında gördüğü işlev Rönesansta resim sanatının gördüğü işlevle aynı kabul edilebilir. Plastik sanatlar aydınlanma döneminde yeniden irdelenmiş ve G.E. Lessing 'Laokoon oder über die Grenzen der Malerei und Poesi' (1766) yapıtıyla edebiyat ile plastik sanat arasındaki

sınırları belirginleştirmiştir. Laokoon antik heykelinde, heykeltıraş oğullarıyla birlikte bir yılan tarafından sarılan rahibi betimlerken şair Vergilius aynı temayı rahibin acı çekerken nasıl haykırdığını canlı bir dille tasvir etmiştir. Benzer konunun iki sanat dalında farklı işlenişini estetikçi J.J.Winckelmann yorumunda heykeltıraşın asil sadelik yansıtan ruhu betimlediğini buna karşın Vergilius'un ise yapıtında bu ruhu göz ardı etmiş olduğunu ifade etmiştir. Aynı konuda Lessing ise yapıtında heykeltıraşın zamandan yararlanma imkanı olmadığından mekânı araç olarak kullanarak sadece belirli bir anı kalıba döktüğünü; şairin ise olayları zaman sürecinde işlediğini dile getirerek edebiyat ile plastik sanatlar arasındaki mekân ve zaman sürecinden kaynaklanan farklılıkları belirlemiştir (Aytaç, 1973: 57).

Film ve edebiyat arasında da Lessing'in yukarıda adı geçen yapıtında betimlenen prensiplerine dayanan benzer bir ilişki bulunmaktadır. Edebi bir metnin veya piyesin kurgusu ile film senaryosunun kurgusu önemli ölçüde birbirlerinden farklıdır. Edebi öykülemenin cümleleri devamlı eylem içinde olmadıkları için zamansal ve anlamsal devamlılık içermeyebilirler. Zaman atlamaları daha çok bir cümlenin bittiği ve sonraki cümlenin başladığı yerde gerçekleşebilmekte olayların akışı geçmiş zamana dönüşler ile kesilerek veya zamanı belirsiz soyutlamalar yapılarak verilebilmektedir. Oysa filmde devamlı eylem halinde olayların akışı söz konusudur. Bu nedenle zaman gelişimi cümlelerin bittiği ve başladığı yerde değil de genellikle cümlelerin içerisinde olmakta ve hep şimdiki zamanı işlemektedir. Ayrıca edebi eserde en küçük anlam ifade eden birim sözcüktür ve soyut olacağı gibi somutta olabilir. Eğer değişmeceli bir anlamı yok ise açık ve anlaşılır özellikler taşır. Filmde ise en küçük anlam ifade eden birim dramatik eylemdir. Burada sözcüğün ifadesi görüntüye dayandığından zamanı ve mekânı ilgilendiren eylem halidir oysa edebi anlatıda zaman ve mekânla ilgili olmayabilir. Sonuç olarak film içerisinde

söz dramatik eylem kapsamında devamlı bir zamanın ve mekânın içerisinde yer alır. Sinemayla resim hareket ve zaman boyutu kazanmıştır. Edebiyat ve sinema yapıtları arasındaki mekânsal, zamansal ve sosyolojik algılamalar, 'bu an , o an' ayrımları, boş alandramatik eylem yansımaları öğrenmeyi tetikleyici unsurlar olarak görüldüğünden yabancı dil öğretiminde de çok sık kullanılmaktadır.

Sinema Edebiyatın Yapısal Etkileşimi

Sinema 1832 yılında Joseph Plato tarafından bilimsel icadından 65 yıl sonra Lumières kardeşlerin 1897 yılındaki 'Trenin istasyona girişi' gösterisiyle teknolojik olarak da icat edilmiş ve yaşama girmiştir. Önceleri tanınmış edebiyat yapıtlarının sinemaya uyarlama denemeleriyle edebiyat sinemayı etkilerken Ekspresyonizm döneminde sinemanın oluşturduğu anlatım teknikleri edebiyatı etkilemiştir. Bu karşılıklı etkileşim sonucunda sinema epik lirik ve dramatiğin de niteliklerini kendi içerisinde barındıran kendine özgü bir yapılanmaya ulaşmıştır. Aslında sinema çevre ve görüntü düzeyinde resimden diyaloglarda edebiyattan kurguda mimariden dramatik yapıda ise tiyatronun kavram ve deneyiminden yararlanmıştır. Sinemanın yaratıcıları sık sık edebiyat yapıtlarını uyarlayarak yeni ürünler yaratma yolunu tercih etmişlerdir. Sinema tarihinin değişik dönemlerinde yapılmış olsalar da edebiyat uyarlamaları 'Metinler arasılık' (Intertekstuality) bağlamında kabaca üç başlık altında toplanabilir. Bu başlıklar, yalnızca edebiyattan sinemaya yapılan uyarlamalarda değil, tüm sanatların birbirlerinden yaptıkları uyarlamalarda geçerli olabilecek etkilenmelerdir.

Bunlardan ilki "ödünc almaktır". İkinci tür uyarlamalar "kesiştirme" diye adlandırılabilir. Üçüncü tarzda ise bir "dönüştürme" söz konusudur. Sinema göze hareketli görüntülerle, kulağa ise sözlerle, efektlerle ve müzikle hitap ettiği için etki alanını ve gücünü çoğaltır. Edebiyat, isimler, sıfatlar, zamirler, bağlaçlar ve fiilleri

içerirken, sinema sadece bir sözcük türüyle konuşur ki o da fiildir. Bruner'e göre en kolay anlaşılabilir mesaj eylemlerdir (Bruner, 1968). Görsellik ve işitsellik sinemanın eğitim alanında kullanılmasında öne çıkan temel unsurlardır. Görsellik algılamasının en başta gelen unsurudur ve insanın görüntüyü aklında tutması söze nazaran daha kolay ve uzun sürelidir. Sinema seyredilen bir sanattır. Yazılı edebiyat okuyucusu tahayyül eder, olmakta olanı zihinsel yaşar film seyircisi ise görür ve somut yaşar. Kelime soyut, görüntü somuttur. Hegel'in deyimi ile 'Görünen şeyler anlamlarını da birlikte getirirler', sonuç olarak düşünceler görünür işitilir bir şekle dönüşür. Birbirinden oldukça fazla etkilenen ve birbirini tamlayan edebiyat ve sinemanın dil öğretiminin ilerleyen aşamalarında yan yana kullanılması öğrenenin devimsel becerilerinin, bilişsel yeterliklerinin ve duyuşsal özelliklerinin geliştirilmesini amaçlayarak düşünmesini araştırmasını eleştirmesini ve kendi çevresine yakın yeni bir şeyler öğrenmesini, öğrenilenlerin içselleşmesini kolaylaştırır.

Bu bağlamda yabancı dil öğretiminde Bertolt Brecht'in Galileo Galilei oyununun, Ulm 1592 adlı şiirinin ve yönetmenliğini Mustafa Altıoklar'ın yaptığı Almanca seslendirmesi de olan İstanbul Kanatlarının Altında filminin birlikte kullanılmasının üretici iletişimsel yetinin geliştirilmesine yönelik yapıcı ve uygun bir etkinlik olarak önermek mümkündür.

Galileo Galilei oyununda dünyanın güneş etrafında döndüğünü keşfederek, kiliseyle karşı karşıya gelen Galilei'in engizisyon baskısı karşısında tezini yadması sonucu öğrencilerin hayal kırıklıklarını buna karşın çalışmalarını sürdürebilme olanaklarına ulaşması anlatılmaktadır. Ulm 1592 (Der Schneider von Ulm) şiirinde ise bir terzinin kanat gibi bir şeylerle uçmak için kilisenin çatısına çıkması piskopos tarafından tanrı buyruğuna karşı gelmekle uyarılmasına rağmen kendisini boşluğa bırakıp ölmesi işlenmektedir. İstanbul Kanatlarının Altında filminde konu IV. Murat döneminde İstanbul da

geçmektedir. Hezarfen Ahmet Çelebi, Bekri Mustafa, Lagari Çelebi ve Evliya Çelebi insanların uçmasını sağlamaya yönelik araştırmalar yapmaktadırlar. Padişahın ve gelişmelere direnen din adamlarının girişimleri engellemelerine rağmen Hezarfen Ahmet Çelebi uçmayı dener. Başarı dört yakın arkadaşın sürgüne gönderilmesiyle cezalandırılır.

YÖNTEM

Galileo Galilei oyunu ve İstanbul Kanatlarının Altında konulu filminin tamamının seyredilmesi uzun zaman alabileceğinden önceden okunmaları veya seyredilmeleri sağlanmalı ve özellikle her iki materyalde ortak ve önemli olan otoriter tutumunun belirginleştiği engizisyon ve şeriat mahkemesinin bulunduğu bölümlerin sınıfta tekrar edilmesiyle hem zamandan kazanılır hemde ilgili bölümlerin bütünlüğü ilişkilendirilerek irdelenmesinde kolaylık sağlanmış olur (Lazar,1993: 91). Yapılan kısa özetler yorumlama becerisinin geliştirilmesinde ve kelime hazinesini kalıcı olmasında önemli rol oynar. (Carter,1986: 114)

Önerdiğimiz üç eser arasında içerik bakımından ödünç almaya dayalı yansıma uyum ve benzeşim ilişkisi bulunmaktadır. J.Kristeva'nın da belirttiği gibi ' her metin bir başka metni içine alır'(Kristeva,1969: 146). Metinler arasılığın temelini oluşturan bu düşünce yabancı dil öğretiminde metinlerin daha iyi kavranabilmesini kolaylaştırma adına koşut metin veya benzer metinden yararlanma ve bilginin görselleştirilmesi (Tapan,1990: 84) olanaklarını yaratır. Galileo Galilei oyununda önemli yer tutan bilim adamının engizisyon mahkemesindeki gerçeği yadsıma tutumuna İstanbul Kanatlarının Altında filmindeki şeriat mahkemesinde anıştırma (allusion) özellikleri gösteren cevaplamalar bulunmaktadır. Ulm 1590 (Der Schneider von Ulm) adlı iki kıtalık şiir ile film arasında ise konu benzerliğinin yanı sıra Brecht'in alımlıyanın kendi aklından tamamlamasını beklediği üçüncü kıta için önerilerin veril-

mesine dayalı sebep sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Otoriter tutum gelişme ve bilim adamı davranışı konularını içeren bu üç yapıtın ilgili bölümlerinin yabancı dil derslerinde işlenmesi H. Salihoğlu'nun metin seçiminde insan aklının köleleştirilmesini engelleyen insan aklını ve onun değerini üstün tutan özelliklere sahip olan metinlerin dil öğretiminde kullanılmasını öneren görüşüne uygun düşmektedir (Salihoğlu,1994: 30). Öğrencilerin bir bölümü otoriteye ve mevcut kurallara karşı gelinmemesini ifade ederken bir diğer grup öğrenci her şeye rağmen aklın ışığında gelişmenin engellenemeyeceğini ve engellenmemesi gerektiğini saptayabilirler. Bu sonuca varılmasını sağlamak için öğretmenler gerekli gördüklerinde yönlendirmeler yapabilirler. Brecht'in şiir için alımlıyanın şiirde dile getirileni olduğu gibi yenileyen değil, düşünen ve sorgulayan eleştirel bir yaklaşım beklemesi ilgili üç yapıt içinde geçerlidir. Bu beklenti doğrultusunda 'Bilimin, Bilim insanın önemi, Bilim ile otorite arasındaki ilişki ve ilerlemelerin bedeli' konularında çok anlamlılıktan yararlanılarak anlama ve kavramaya yönelik bilişsel (kognitiv) etkinlikler hedeflenebilir.

Daha sonra bu çalışmaya konu olan üç eserle becerilere dayalı üretimsel (produktiv) öğretim uygulanabilir, güncel olan betimlenebilir, (Örn. Madam Küri atom çekirdeğini parçalamayı başardığı anda öleceğini bile bile çalışmasını sürdürmesi veya Çernobil faciasından sonra bazı bilim adamlarının doğruyu yansıtmayan açıklamalar yapması gibi), tarih ve kültürler arası farklılıkların anlaşılmasına yönelik grup çalışmaları ve son olarak serbest ve yönlendirilmiş drama çalışmaları yapılabilir. Anlamayı kolaylaştırmak ve öğrenmede belirleyici olan ön bilgilerin etkin hale getirmek için Almanca veya Almanca alt yazılı İstanbul Kanatlarının Altında filmi zamansal, uzamsal, sosyolojik ve iletişimsel bilgi alanlarını görselleştirerek konu birlikteliği bulunduğu diğer iki yapıtın daha kolay irdelenmesine yardımcı olur. Entelektüel tartışmalar kapsamında üç

yapıttaki benzerliklerle ilgili olarak Bildirişimsel-işlevsel yöntem doğrultusunda karşılaştırmacı örgütleyicilerden yararlanılarak kahramanların işlevleri, semboller, uzam ve zaman benzerlikleri açısından betimlemeler yapılabilir. Metinlere bakıldığında yönetenlerin isteklerine göre buluşların gerçekleştirilmesi ve çıkar ilişkileri sonucunda bilimin yanlış kullanılması ortaçağdan beri süregeldiği görülmektedir.

“Galileo Galilei” eserinde her ne kadar Galile bilimin tüm insanların yararına olması gerektiğini belirtse de gelişmeleri yönetenler onu kendi konumlarını güçlendirmek adına kullanmaktadırlar.

Galile: Düşünce özgürlüğü ile her çeşit alışverişi yapabiliyoruz başka yerlerde engizisyon var adamı yakarlar diye öğretmenleri ucuza çalıştırmamızın yolunu buluyorsunuz. (S.24)

Galilei: *Euer Schutz der Gedankenfreiheit ist ein ganz gutes Geschäft, wie? Indem ihr darauf verweist, dass woanders die Inquisition herrscht und brennt, kriegt ihr hier billig gute Lerhkräfte. Den Schutz vor der Inquisition lasst ihr euch damit vergüten, dass ihr die schlechtesten Gehälter zahlt.* (S.12)

Piruli: Para konusuna gelince, güzel bir şey çıkarın ortaya. Hesap cetveli gibi bir şey bulmuştunuz geçenlerde hani? (Parmaklarıyla sayar) Hesap bilmeyenler bile faiz hesaplarını, ölçülerin küçültülüp büyütülmesini, mermilerin ağırlığını ne kolay çıkarabiliyordu onunla: ona benzer bir şey bulun gene. (S.26)

Der Kurator: *Und was das Materielle angeht: macht Sie doch mal wieder was so Hübsches wie ihren famosen Proportionalzirkel, mit dem man ohne alle mathematischen Kenntnisse Linien ausziehen, die Zinsenszinsen eines Kapitals berechnen, Grundrisse von Liegenschaften in verkleinertem oder vergrößertem Masstab reproduzieren und die Schwere*

von Kanonenkugeln bestimmen kann. (S.14)

Benzer bağlamda İstanbul Kanatlarımın Altında filminde de otorite temsilcilerinin bilimi kendi güç dengeleri doğrultusunda kullanma arzusu işlenmiştir.

Kadı: Bizi zafere götürecek gerekli silah yapsana.

Lageri: Bende bunu istiyorum.

Kadı: Nasıl?

Lagari: Viyana surlarının üzerinde semadan uçan askerler olduğunu düşünün. Birde bakarlar ki uçan askerler onlara gökten barut fiçileri atmakta. (...) Zafer semadan gelecektir.

Kadi: *Mach doch für uns eine nützliche Waffe, die uns den Sieg bringen kann.*

Lagari: *Ich möchte auch das.*

Kadi: *Wie?*

Lagari: *Denken Sie einmal an die fliegenden Soldaten im Himmel über den Mauern von Wien. Die Feinde bemerken in Überraschung, dass die fliegenden Soldaten die Fasse voll mit Schießpulver vom Himmel werfen. (...) Der Sieg kommt vom Himmel!*

Her iki eserde yapılan alıntılardan da anlaşılacağı gibi de taht ve mihrap faydalanabilecekleri buluşlara izin vermekte ve bilimi kendi kontrolleri altında tutarak yönlendirmeye çalışmaktadırlar. Bilimin gelişmesinin kendi çıkarlarını tehdit ettiğini gördüklerinde, baskıyla yasaklamayı tercih etmektedirler.

Galileo Galilei eserinde bilim ve bilim adamlarına yapılan baskılar aşağıdaki alıntılarla örneklendirilebilir.

Andrea: Anama göstereceğim nasıl döndüğünü anlatacağım.

Galile: Olup biteni anlatma başkalarına.

Andrea: Neden?

Galile: Hoş görmüyorlar, yasakladılar.

Andrea: Fakat bu bir gerçek. (S.28)

Andrea: Damit zeige ich ihr doch, dass sie sich dreht.

Galilei: Ich muss dir etwas sagen, Andrea, sprich nicht zu anderen Leuten von unsern Ideen.

Andrea: Warum nicht?

Galilei: Die Obrigkeit hat es verboten.

Andrea: Aber es ist doch die Wahrheit. (S.14–15)

Aynı baskıyı Piruli'nin Galile'ye verdiği cevapta da görmek mümkündür.

Piruli: Başka bir yerde bilinçsiz bir Engizisyon papazının yasaklaması altında nasıl dayanacaktınız. Boş vaktiniz olmuş neye yarar? (S.24)

Der Kurator: Was würde es Ihnen schon nützen, beliebig viel freie Zeit zur Forschung zu haben, wenn jeder beliebige ungebildete Mönch der Inquisition Ihre Gedanken einfach verbieten konnte? (S. 12)

Yine aynı bağlamda Piruli'nin daha sonraki sözlerinden o dönemdeki otoritenin bilime karşı nasıl baskıcı bir tutum içinde olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Piruli: Kimi yerde kırbaç altında inliyor bilim. (S.25)

Der Kurator: (..) Die Sklaverei, unter deren Peitsche die Wissenschaften an gewissen Orten seufzen! (S.13)

“İstanbul Kanatlarımın Altında” filminde Hezarfen Çelebi'nin insan anatomisi konusunda kadavra üzerinde yaptığı çalışmalar ve uçma denemeleri IV. Murat tarafından kadının yönlendirmeleri sonucu din ve devlet için zararlı görülmüş ve yasaklanmıştır. Bilimden gelişimden yine korkulmuştur.

IV. Murat: “Bundan böyle ölü üzerinde çalışmak yok.”

IV. Murat: “Von jetzt an ist es verboten, mit Leichen zu arbeiten.”

“Ulmlu Terzi” adlı şiirde ise:

Piskopos: Yalan bunlar hep yalan
İnsanoğlu kuş değil ki Öyleyse bilin İnsan
hiç uçmayacaktır vesselam Dedi piskopos
terzi için

*Bischof: Das sind lauter so Lügen
Der Mensch ist kein Vogel
Es wird nie ein Mensch fliegen
Sagte der Bischof vom Schneider*

Şiirde Piskopos “uçmayı” tanrının insanlara verdiklerinden daha fazlasını istemek ve tanrının kurallarına karşı gelmek olarak değerlendirdiğinden terzinin girişimlerini engellemek ve halkın önünde boşa çıkarmak istemiştir.

“Bilim adamının tutumu” konusunu adı geçen üç eser de kendi hedefleri doğrultusunda işlemiştir.

Andrea: Öyleyse neden döndün sözünden?

Galilei: Duyacağım acılardan kurtulduğum için döndüm sözümden.

Andrea: Olmaz.

Galilei: Engizisyon aletlerini gösterdiler bana. (S.182)

Andrea: Warum haben Sie widerrufen?

Galilei: Ich habe widerrufen, weil ich den körperlichen Schmerzen fürchtete.

Anrea: Nein.

Galilei: Man zeigte mir die Instrumente. (S.117)

Bilim adamı olarak Galile yukarıdaki diyalogda da belirtildiği gibi engizisyon mahkemesinin teröründen yılgnlığa düştüğü için, doğrulardan vazgeçmiş, devrim sayılan keşfini yadsımış ve kilisenin hükümranlığını kuvvetlendirmiştir.

Bilim adamı tutumunu irdeleyen İstanbul Kanatlarımın Altında filminde ise bilim adamı rolünü üstlenen Hezarfen Çelebi insanın uçabileceğini kadı ve IV.

Murat'ın yasaklamalarına rağmen geri adım atmazarak bunu ispatlamış ve bilimde yeni bir dönemin açılmasına sebep olmuştur.

Evliya Çelebi: IV. Murat uçmanı yasakladı, vazgeç ölürsün.
Hezarfen Çelebi: Vazgeçmem, asıl vazgeçersen ölürüm.

Evliya Çelebi: IV. Murat hat den Flugversuch verboten, gib auf sonst stirbst du!
Hezarfen Çelebi: Ich gebe nicht auf. Ich sterbe wenn ich aufgebe.

“Ulmlu Terzi” şiirinde de otoritenin temsilcisi Piskoposun, tanrının insanları uçamayacak şekilde yarattığını dile getirmesine rağmen aşağıdaki alıntıdan da anlaşılacağı gibi terzi yaşamı pahasına ölümü göze alarak kilise kulesine çıkmıştır ve denemesini gerçekleştirmiştir. Başarısız olmasına rağmen kendisinden sonra gelenlere cesaret vermiştir.

“Terzi öte dünyayı boyladı”,
Dedi ahali piskoposa,
“Çok meraklıydı çok
Dilim dilim ayrıldı kanatları
Düştü parçaları kilisenin meydanına
Sert mi sert katı mı katı. (...)

*Der Schneider ist verschieden
Sagten die Leute dem Bischof
Es war eine Hatz.
Seine Flügel sind zerspellet
Und er liegt zerschellet
Auf dem harten, harten Kirchenplatz.*

Aşağıdaki dizelerde ise mihrap temsilcilerinin uçuş hakkındaki karşı duruşları dile getirilmektedir.

İnsan kuş değil
Uçmaz hiçbir vakit
Dedi piskopos bu işe

Der Mensch ist kein Vogel

*Es wird nie ein Mensch fliegen
Sagte der Bischof vom Schneider*

Piskoposun bu sözleri “Galileo Galilei” yapıtındaki Bellarmin’in sözleriyle içerik olarak örtüşmektedir.

Bellarmin: Ulu yaratıcımız kendi yarattığı nesnelere yarattıklarından daha iyi bilir sanırım nedersin? (S.100)

Bellarmin: Ist es nicht auch für Sie warscheinlich, dass der Schöpfer über dass von ihm Geschaffene beser Bescheid weiß als sein Geschöpf? (S.62)

Aynı düşünce İstanbul Kanatlarının Altında filminde kadının repliğinde de görülmektedir.

Kadı: Kanat takıp uçmak Allah'ın inancına karşı gelmek değil midir?

Kadi: Mit einem Flügel zu fliegen, ist ein Widerstand gegen Glauben an Gott, nicht wahr?

Üç eserde de gelişmeden ve değişmeden yana olanlar daima taht ve mihrap temsilcileriyle, yani toplumdaki hükümler güç ve onun temsilcileriyle karşı karşıya gelmişlerdir. Galile ölümünden korktuğu için engizisyon karşısında bulgularını yadsıyarak hayatını kurtarmış, bunun sonucunda büyük hayal kırıklığı yaratmasına rağmen gizlice bilim için çalışmalarını sürdürebilmiştir.

“Ulmlu Terzi” de aynı otoriteye karşı çıkarak yılmadan ölebileceğini bilerek bilim için çalışmaktan geri durmamıştır.

İstanbul Kanatlarının Altında filmindeki Hezarfen Çelebi ise yasaklara karşı gelmiş, uçmayı denemiş ve başarmıştır.

Bu başarı nedeniyle IV. Murat tarafından ölüme mahkûm edilmiştir.

IV. Murat: Sizler çok tehlikeli insanlarsınız. Ne isterseniz yapabilecek

insanlarsınız. Bu yüzden bekanız caiz değildir.

IV. Murat: Sie sind sehr gefährliche Menschen. Sie sind Menschen was sie möchten. Deswegen muß ihre Wahrheit abgeschafft werden.

Ayrıca Galile ve Hezarfen Çelebi “bilimin amaçları” konusunda da düşünce birliği içerisinde dirler.

Galile: Bilimin tek amacı, insanın ayakta durabilmesi için acılarını hafifletmesi olmalı. Bilim adamları özgür olmalı. (...). (S. 184)

Galilei: Ich halte dafür , dass das einzige Ziel der Wissenschaft darin besteht, die Mühseligkeit der menschlichen Existenz zu erleichtern. (S. 119)

İstanbul Kanatlarının Altında filminde benzer düşünce Hezarfen Çelebi tarafından bilimin amaçları olarak görülmüştür.

Hazarfen Çelebi: Biz tanrının insanın verdiği aklı insanoğlunun hizmetine kullanmamız gerektiğine inanırız.

Hazarfen: Wir glauben, dass den Vernunft, der den Menschen von Gott gegeben wurde, im Nutze der Menschheit gebraucht werden muß.

Galile ve Hezarfen Çelebinin veba gibi ölümcül bir tehlike karşısında gerilemeyerek çalışmalarını sürdürmeleri bilime nasıl baktıklarını gösteren ortak bir davranış örneği olarak ilave etmek mümkündür. Üç eser arasında benzer bir yakınlıkta zamansal olarak olay örgülerinin 16.yy. sonu ve 17.yy başında geçmesidir. (1590-1645)

İstanbul Kanatlarının Altında filmi- nin sonundaki anlatıcının sözleri adı geçen üç eserdeki bilim-bilim adamlarıyla ve karşıtlarıyla ilgili düşünceleri özetlemektedir.

Anlatıcı: Onlar unutulmadılar, unutulmuyorlar ve gelecekte de unutulmayacaklar.

Erzähler: Sie wurden nicht vergessen, werden nicht vergessen und werden auch in der Zukunft nie vergessen werden!

Anlatıcı: Diğerlerini kimse hatırlamıyor.

Erzähler: Niemand erinnert sich an die anderen.

Tiyatro ve Sinemanın görselliğinin yanı sıra işitselliği oluşturan diyalog, efekt ses, ve müziğin algılama düzeyini arttırıcı etkisi olduğundan yabancı dil öğretiminde metin öncesi ve metin işlenişi sırasında dil öğrenimini kolaylaştırıcı rol oynar. Metin bölümlerinin oyunlaştırılması, tartışma, konunun değişik bakış açılarına göre oluşturulması, kişisel düşünceyi üretme, karşılaştırmaları kapsayan bu etkinlikler dilin geliştirilmesinde ‘sınıf içi etkinlikler’ olarak uygulanabilecek önemli çalışmalar- dır (Tapan,1989: 192). Yazılı veya sözlü anlatım kapsamında İngiltere Kraliyet Akademisi başkanı Lord Kelvin’in (1895) ‘Havadan daha ağır bir cismin uçması mümkün değildir’ söylemi gruplar içerisinde edinilen bilgilerin transferine ve üretime yönelik olarak yazılı ya da sözlü tartışılabilir. Bu etkileşimci etkinliklerle öğrenciler derse daha aktif ve yaratıcı katılarak ‘dil kapasitelerini’ (Widdowson,1984: 246) arttırabilirler.

SONUÇ

Yabancı dil öğrenimi ancak kazanılan temel dil becerilerinin geliştirilmesiyle istenilen sonucun elde edilmesi mümkün olan bir süreçtir. Dil öğretiminde başarı doğru yöntem ve tekniklerin kullanılması yanı sıra maksada uygun metinlerin ve materyallerin de bilinçli olarak seçilmesiyle gerçekleşebilir. Yabancı dil öğretiminde

dilbilgisi çeviri yönteminden beri öğretime destek olarak kullanılan görsel unsurların, örneğin resimlerin, gelişen öğretilimsel ilkeler doğrultusunda yeni yöntemlerle birlikte medya yapıtlarının da kullanılır olması hem öğretime hem de öğrenene işitsel ve görsel yetilerin geliştirilmesinde büyük yarar ve kolaylıklar sağlamaktadır. Yabancı dilin kültürü ile öğrencinin kendi kültürü arasında olan fiziksel farklılıklar ve yakınlıklar sinema edebiyat bağlamında teknoloji yardımıyla uzam ve zaman

boyutlarında zihinsel yaşamdan somut yaşama aktararak daha anlaşılır hale getirilir ve bilgilerin kolay içselleşmesi sağlanabilir. Temel yabancı dil öğrenimi sonrası için önerilen materyallerin yardımıyla örneğin 'baskıcı tutum ve gelişmenin bedeli' gibi konularda öğrenci birçok ortak davranışın oluşturduğu üst kültür birlikteliğinin sanıldığı kadar zor olmadığını görerek, yabancı dili öğrenme ve kullanma sürecine katılmakta daha fazla gönüllü olur.

KAYNAKLAR

Aktulum, K. (2000). Metinlerarası İlişkiler, Ankara: Öteki Yayınları.

Ausubel, D.P. (1968). The psychology of Meaningful Verbal Learning, New York: Grune Stralton.

Aytaç, G. (2002). Edebiyat ve Medya Kitaptan Ekran Edebiyat, Ankara: Kültür Bakanlığı.

Barlett, F.C. (1982). Remembering Cambridge, Cambridge Uni. Pres.

Barthes, R. (1977). Introduction to the structural study of Narratives Image, Music, Text, London: s.79 -125.

Bolat, S. (2003). "Romanın Filme Uyarlanması", Litera Cilt 12, Ankara.

Brecht, B. (1965). Leben des Galilei, Berlin: Suhrkamp Verlag.

----- (1973). Ausgewählte Gedichten, (Hrsg.) Siegfried Unseld, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.

----- (1998). Bütün Oyunları,(Çev.): Ahmet Cemal İstanbul: Tem Yayınları.

----- (1998). Leben des Galilei, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.

Bruner, J. S. (1968). Toward a theory of Instruction, New York: W.W.Norton and Company.

Carter, R.A. (1986). Literature and Language Teaching: Oxford University Pres.

Cook, G. (1994). Discourse and Literature The Interplay of form and Mind, Oxford: Oxford Uni. Pres.

Demircan, Ö. (1990). Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri, İstanbul: Can Ofset 1. Baskı.

Demirel, Ö. (1993). Yabancı Dil Öğretiminde Yöntemler, Teknikler, İlkeler, Ankara: Usem Yayınları.

Esselborn, K. (1991). "Neue Beurteilungskriterien für audio-visuelle Lehrmaterialien" in Zielsprache Deutsch 2, s.64-78.

Gast, W. (1993). Film und Literature Grundbuch Einführung in Begriffe und Methoden der Filmanalyse, Frankfurt.

Kristeva, J.(1969).Semeiotike, Paris: Sevil Yayınları.

----- (1972). Problem der Textstrukturation, Köln.

Kula, O.B. (1950). "Türk ve Alman Diline Bazı Kültürel Özellikler Açısından Bir Yaklaşım"

Eğitim Fakültesi Dergisi Adana: Çukurova Üniversitesi, Sayı 3, Ocak 1990.

Lazar, G. (1993). *Literature and Language Teaching*: Cambridge University Pres.

Meier, P., Suess, P.(1996). *Film für eine Welt methodische Tipps für die Arbeit mit Film*, Zürich.

Menteşe, Batum O. (1996). *Bir Düşün Yolculuğu Edebiyat Sanat Eleştiri Yazıları*,

Üniversitelerde yeni bir Araştırma Alanı: Medya Araştırmaları, 23-28 Ankara Bilkomat Yayınları.

Neuer, G. (1980). *Lesen und Verstehen im kommunikativen Fremdsprachenunterricht*, München.

Salihoğlu, H.(1978). *Doğa Bilimleri ve Tiyatro*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

----- (1994). “Edebiyat mı, Kültür mü Yabancı Dilde Edebiyat Öğretimi Üzerine Düşünceler”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt II/Sayı 1-2, s.21-30.

Sayın, S. (1989). “Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Yazın Eğitiminin Yeri” *Dilbilim VIII*, Edebiyat Fakültesi Basımevi İstanbul, s.13-23.

Tapan, N. (1989).“Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Özgün Metinlerin İşlevi.” *Dilbilim VIII*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

----- (1993).”20.yy. Almanca Öğretiminde Kuramsal Teknikler ve Uygulanan Yöntem Arayışları” İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul, s.191-205.

Vygotsky, L.S.(1978). *Mind in Society* Haward University Pres.

----- (1985). *Düşünce*, (Çev.) S. Koray Kuram ve Dil, İstanbul TD Yayınları.

Widdowson, H.G. (1984). *Exploration in Applied Linguistics*: Oxford University Press.

Yenialma G.A.(1974). *Edebiyat Tarihi*, Ankara: D.T.C. Fakültesi Yayınları.